

حقوق مدنی

ارث

دکتر سید مرتضی قاسم زاده

استاد دانشگاه علوم قضایی

حسن حسینی
۱۳۸۵

سرشناسه	قاسم‌زاده، سیدمرتضی، ۱۳۳۹-
عنوان قراردادی	ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	حقوق مدنی ارث / مرتضی قاسم‌زاده.
مشخصات نشر	تهران: دادگستر، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	۲۷۲ص. جدول.
شابک	۹۷۸۶۰۰۲۸۲۰۰۶۰۸-۹۵۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	ارث — قوانین و مقررات — ایران
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۱ ج ۷ ق ۲ / KMH ۷۷۰
رده‌بندی دیویی	۳۲۶/۵۵۰۵۳
شماره کتابخانه ملی	۲۸۳۲۳۳۲

حقوق مدنی

ارث

دکتر سید مرتضی قاسم‌زاده

ناشر: انتشارات دادگستر

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۱

شمار: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۹۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸۶۰۰۲۸۲۰۰۶۰۸-

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر (عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین، کوچه شهید ذاکری، بن بست سوم، پلاک ۶

تلفن ۸۸۹۰۳۳۶۵-۸۸۹۰۵۴۶۰ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

نشانه‌های اختصاری

بدون تاریخ	بی تا
بدون ناشر	بی نا
جلد	ج
چاپ	چ
شماره	ش
صفحه‌ها	صص
رجوع کنید به	ر.ک:
علیه السلام	ع
قانون اساسی	ق.ا.
قانون آیین دادرسی کیفری	ق.آ.د.ک.
قانون آیین دادرسی مدنی	ق.آ.د.م.
قانون امور حسبی	ق.ا.ح.
قانون تجارت	ق.ت.
قانون ثبت اسناد	ق.ث.ا.
قانون ثبت احوال	ق.ث.ح.
قانون مدنی	ق.م.
قانون مجازات اسلامی	ق.م.ا.
قانون مسئولیت مدنی	ق.م.م.
میلادی	م
هجری شمسی	ه.ش.
هجری قمری	ه.ق.
<i>Ibid</i>	به منبع پیشین رجوع کنید

فهرست عنوان‌های اصلی

مقدمه	۷
-------	---

فصل نخست

مفهوم، ویژگی‌ها و موجبات ارث

مبحث نخست - مفهوم ارث	۹
مبحث دوم - ویژگی‌های ارث	۱۴
مبحث سوم - موجبات ارث	۱۷

فصل دوم

تصفی ارث

مبحث نخست - مرگ مورث	۲۴
مبحث دوم - وجود ترکه	۳۳

فصل سوم

شرایط و موانع ارث

مبحث نخست - شرایط	۴۰
مبحث دوم - موانع	۵۲

فصل چهارم

سهم وارثان و تقسیم ترکه

مبحث نخست - قواعد حاکم بر تعیین سهم‌الارث	۶۳
مبحث دوم - تعیین سهم‌الارث و تقسیم ترکه	۸۱

فصل پنجم

تعارض قوانین و دادگاهها و اداره ترکه

مبحث نخست - تعارض قوانین و دادگاهها ۲۰۷

مبحث دوم - اداره ترکه ۲۱۳

www.ketab.ir

مقدمه

أَنْتَ الْأَرْضُ بِرِثَتِهَا عِبَادِي الصَّالِحُونَ

قرآن کریم / سوره انبیاء / آیه ۱۰۵

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ
وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرٌ نَّصِيبًا مَّفْرُوضًا...

قرآن کریم / سوره نساء / آیه ۷

۱- اهمیت ارث

بدون تردید ارث از مهمترین وقایع حقوقی است؛ زیرا گرچه مانند هر یک از وقایع حقوقی اراده وارث یا مورث در تحقق آن دخالت ندارد ولی نقش آن در اقتصاد خانواده و اجتماع انکارناپذیر است. در متون اسلامی نیز فقہیان به اهمیت بنیادی آن اشاره کرده و به استناد برخی از روایات یادگیری و تعلیم احکام ارث را که مقدمه اجرای صحیح مقررات آن است ضروری دانسته و در زمره برترین دانش‌ها قرار داده‌اند.^۱ انسان تا زمانی که زنده است بر دارایی خویش سلطه دارد و جز در موارد استثنایی حق دارد هرگونه تصرف در اموال و دارایی خود بکند (ماده ۳۰ ق.م.) ولی همین که رخت از دنیا بربست دارایی^۲ او به وارثان وی منتقل می‌شود. نحوه اداره و انتقال دارایی از

۱- وهبة الزحيلي، الفقه الاسلامي و ادلته، ج ۸، ص ۲۴۶.

۲- در این عبارت دارایی به معنی عرفی آن (ترکه خالص) به کار رفته است نه معنی اصطلاحی آن (ظرفیت دارا شدن)، برای مطالعه بیشتر درباره اصطلاح حقوقی دارایی رک: سیدحسین صفائی و سید مرتضی قاسم‌زاده، حقوق مدنی، اشخاص و محجورین، سمت، چاپ شانزدهم، ۱۳۸۹، ص ۱۷ به بعد...

متوفی به برخی از بازماندگان او (وارثان) و نحوه اداره آن به حکم قانون است. هیچ کس حق ندارد با وصیت یک یا چند نفر از وارثان خود را از ارث محروم کند (ماده ۸۳۷ ق.م.).

به علاوه: «وصیت به زیاده بر ثلث نافذ نیست مگر به اجازه ورثا...» (ماده ۸۴۳ ق.م.).

۲- امکان بازنگری در مقررات ارث

از آنجا که اغلب مقررات ارث برای تنظیم روابط مالی متوفی با وارثان او است و به وسیله شارع مقدس تعیین گردیده است قابل تغییر نیستند. با وجود این برخی از مقررات ارث که نص خاص قرآنی ندارند و نصوص روایی آنها نیز متعدد و مختلف است قابل بحث و بررسی بیشتری دارند.

به علاوه هنوز مفهوم و دلالت بسیاری از آیات و روایات به بحث و پژوهش بیشتری نیاز دارد. بنابراین امکان تغییر و تجدیدنظر در پاره‌ای از موارد مانند تجدیدنظر و تغییر ارث زن در برخی از موارد بعد به نظر نمی‌رسد.^۱

۳- تقسیم موضوع

مطالب کتاب ارث در پنج فصل: مفهوم، ویژگی‌ها و موجبات ارث (فصل نخست)، تحقق ارث (فصل دوم)، شرایط و موانع (فصل سوم)، سهم الارث وارثان و تقسیم ترکه (فصل چهارم) تعارض قوانین و دادگاهها و اداره ترکه (فصل پنجم) مورد تحقیق و پژوهش قرار گرفته است.

۱- مانند اصلاح مواد ۹۴۶ و ۹۴۷ ق.م.